

HAN KANG

DEČAK DOLAZI

S korejskog preveli:

Mila Stamenković i Čo Jang Von



**Čarobna
knjiga**

Predgovor

Krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina prošlog veka Južna Koreja se suočila s političkom nestabilnošću i sve većim društvenim tenzijama. Iako je zemlja beležila ekonomski rast, cena tog razvoja bila je visoka: radnička prava bila su sistematski gušena, sindikati su bili pod državnom kontrolom, a svako iskazivanje političkog neslaganja kažnjavalo se hapšenjima i torturom. U središtu takvog režima nalazio se Jušin ustav koji je predsedniku dao gotovo apsolutnu vlast pod izgovorom „nacionalne obnove“.

Nakon što je predsednik Park ubijen 1979. godine, rodila se nada da će se politička situacija u zemlji promeniti. Međutim, umesto željene demokratije, Južna Koreja se našla u još jednoj fazi vojne diktature. General Đon Du Hvan, blizak saradnik i miljenik predsednika Parka, vojnim udarom učvrstio se na vlasti. Ubrzo započinje niz još represivnijih mera, što izaziva talas nezadovoljstva među studentima, radnicima i građanima širom zemlje. Protesti se organizuju u mnogim gradovima, a zahtevi za demokratizaciju postaju sve glasniji. Kao odgovor na sve snažniji otpor, režim proglašava vanredno stanje u celoj zemlji, zatvara univerzitete, hapsi opozicione lidere i šalje vojsku na protestante.

Posebno brutalan odgovor vlasti bio je u Kvangđuu, gradu na jugu zemlje, sa snažnom radničkom i studentskom zajednicom. Dodatnu napetost unosila je i činjenica da je taj region decenijama bio potisnut s margina političke moći, često zaboravljen, zanemarivan i politički obeležen kao „problematičan“. Istorijski prezir prema centralnoj vlasti, protkan dubokim osećajem nepravde, stvorio je plodno tlo za

otpor. S druge strane, „problematičan“ grad trebalo je slomiti i poslati poruku, zato je režim odgovorio bez milosti. Ono što je započelo kao miran protest pretvorilo se u krvavu opsadu. Vojska je ušla u grad s oružjem uperenim u sopstveni narod, a ulice Kvangđuua postale su pozornica na kojoj se odvijao masakr usred dana. Istina o onome što se dogodilo godinama ostaje pod velom tišine – potiskivana, cenzurisana, prećutkivana. Dok su vlasti protestante prikazivale kao komuniste i izgređnike, porodice žrtava, preživeli i svedoci ostali su nemi.

Roman *Dečak dolazi* iznikao je upravo iz te tišine. Han Kang pripada generaciji koja je rasla u tom vakuumu neizrečenog. „Nisam tada znala šta se tačno dogodilo, ali sam čula kako odrasli šapatom izgovaraju rečenice koje nikada nisu bile dovršene. Tišina koja je ostajala iza tih rečenica rasla je u meni.“ *Dečak dolazi* razbija upravo tu tišinu i svojom višeglasnom strukturom – kroz lik dečakovog prijatelja, urednice, zatvorenika, majke, mrtvih – daje glas ne samo poginulima već i onima koji su ostali – da svedoče, da čute, da pamte.

Han Kang govori o smrti, ali i o onome što dolazi posle nje: o telima u kojima se bol zadržava, o jeziku koji pokušava da pronađe reč, o pamćenju koje se prenosi. Trauma se ne završava kada pucnjava utihne. Ona ostaje, taloži se, prenosi. „Kao radioaktivne čestice... razara život i ne nestaje ni kada žrtva umre.“ U tom prostoru posle nasilja, gde reči izostaju a sećanje klizi ka zaboravu, Han Kang upisuje svoje priče. Rođena u Kvangđuuu, ona nosi ličnu senku tog događaja – senku koja se ne zaboravlja, već samo sazreva. Njen roman ne zatvara rane, ali im vraća oblik – i time uskraćuje zaborav.

Mila Stamenković

DEČAK DOLAZI

1.

Ptić

„Izgleda da će kiša“, mrmljaš naglas.

Šta ako se stvarno sruči?

Škiljiš i posmatraš drveće ginka ispred zgrade Pokrajinske uprave. Kao da će vetar između grana koje se njišu iznenada poprimiti vidljiv oblik. Kao da će kapljice kiše, skrivene u zagrljaju vazduha, odjednom odskočiti i lebdeti poput prozirnih dragulja, svetlucajući u praznini.

Širom otvaraš oči. Obrisi drveća sada postaju mutni. Možda će ti uskoro biti potrebne naočare. U mislima ti izranja namršteno lice starijeg brata s pravougaonim, tamnosmeđim naočarima debelog okvira, ali ubrzo blede pod naletom klicanja i aplauza iz pravca fontane. Brat se žalio da mu naočare leti klize niz nos, a zimi magle kada uđe unutra, pa ništa ne vidi. Možda ti se vid neće pogoršati, pa ćeš moći bez naočara?

„Ne teraj me da ponavljam. Smesta se vrati kući!“

Odmahuješ glavom, pokušavajući da otreseš ljutit glas starijeg srednjeg brata. Prodoran glas devojke s mikrofonom odjekuje iz zvučnika kod fontane. Ne vidiš fontanu s mesta gde sediš, na stepenicama ispred hale Sangmugvan¹. Ako bi makar iz daljine da vidiš komemoraciju, morao bi zdesna da obideš zgradu. Ali ne radiš to, umesto toga, osluškuješ njen glas.

¹ Tadašnji trening-centar policajaca u džudou u Kvangđuu. Za vreme protesta 1980. godine pretvoren je u privremenu mrtvačnicu za žrtve vojne represije. (Prim. prev.)

„Dragi sugrađani, tela naših preminulih iz bolnice Crvenog krsta sada prenose ovamo.“

Žena zapeva himnu. Nadovezuje se hiljade glasova poput kule visoke hiljadu metara i prekrivaju njen glas. Teška melodija se uspinje, da bi se na vrhuncu odlučno obrušila. I ti tiho pratiš.

„Koliko li će danas stići mrtvih iz bolnice Crvenog krsta?“ Kada si to jutros upitao, Ćin Su je kratko odgovorio: „Tridesetak“. Dok se težak refren ponovo bude uzdizao poput nesagledive kule, pa obrušio, tridesetak kovčega će redom biti izneto iz kamiona. Odložiće ih pored dvadeset osam kovčega koje ste jutros izneli i poredali od hale Sangmugvan do fontane ispred nje.

U hali Sangmugvan nalazilo se osamdeset tri kovčega, od kojih dvadeset i šest još nije prošlo zajedničku komemoraciju. Sinoć su se pojavile dve porodice, identifikovale tela i položile ih u sanduk, pa ih sada ima dvadeset i osam. Ubeležio si u registar njihova imena i brojeve kovčega, a zatim dodao 'zajednička komemoracija 3'. Ćin Su je insistirao da pažljivo vodiš evidenciju kako se ne bi desilo da se isti kovčeg dva puta iznosi na komemoraciju. Želeo si da odeš da prisustvuješ komemoraciji, ali ti je rekao da ostaneš u hali.

„Mogao bi neko da naiđe. Neko mora da ostane tu.“

Ostali s kojima si radio, stariji od tebe, otišli su na komemoraciju. Porodice pokojnika noćima su bdele pokraj kovčega; sad su zakačile crni flor na levu stranu grudi i, kao strašila napunjena peskom i krpama, polako koračale u povorci. Un Suk je oklevala, ali kada si joj rekao: „U redu je, idi slobodno“, nasmešila ti se, blago otkrivajući krive zube. Čak i kada bi se nasmejala na silu od neprijatnosti ili iz osećaja krivice, zbog tih zuba uvek je delovala pomalo nestašno.

„Ispratiću samo početak i odmah se vraćam.“

Ostao si sam i seo na ivicu stepenika kod ulaza u halu. Registar s koricama obloženim crnim kartonom stavio si na kolena. Hladnoća betonskih stepenica probijala se kroz tvoju svetloplavu trenerku. Zakopčao si dugmad na vojnoj jakni i čvrsto prekrstio ruke.

Hibiskus, tri hiljade rija, veličanstvenih reka i planina...

Pevaš pa staješ. 'Veličanstven', prisećaš se drugog znaka u toj reči, *ryo*, jedan od onih znakova koje si učio na časovima starokineskog. Ima velik broj poteza i nisi siguran da bi sada mogao pravilno da ga napišeš. Da li znači „planine i reke s veličanstvenim cvećem“ ili „planine i reke veličanstvene poput cveća“? Sliku napisanog znaka u tvom umu prekriva slez koji bi leti u dvorištu izrastao i bio viši od tebe. Duge i uspravne stabljike s kojih se odmotavaju beli cvetovi poput platna. Zatvaraš oči u želji da ih jasno prizoveš u sećanje. Kad blago otvoriš oči, drveće ginka ispred Pokrajinske uprave i dalje se njiše na vetru. Još uvek se ni kap kiše nije probila kroz vetar.

Himna se završila, ali izgleda da se nešto dogodilo s kovčezima. Kroz žamor mase jedva se čuju nečiji jecaji. Žena s mikrofonom predlaže da sada zapevaju „Arirang“, možda da bi dobili na vremenu.

*Ti koji si me ostavio i otišao
Nećeš moći da pređeš ni deset rija² pre nego što te noge izdaju.*

Pesma jenjava, a žena kaže: „Molim vas za minut ćutanja za naše nastradale.“

Žamor hiljade ljudi istovremeno zamire; iznenada te obuzima i zapanjuje tišina oko tebe. Umesto da ostaneš u zajedničkom minutu ćutanja, ti ustaješ. S registrom pod rukom, penješ se uz stepenice i ideš ka poluotvorenim vratima hale. Vadiš masku iz džepa pantalona i stavljaš je.

Sveće gore, ali nikakve koristi od njih.

Ulaziš u salu potiskujući mučninu izazvanu smradom. Oblačno je, a unutra gotovo sumrak. Pored ulaza uredno su poređani kovčezi onih koji su već prošli komemoraciju, dok trideset i dva tela leže pokrivena belim platnom ispod širokih prozora čekajući članove porodice da ih polože u kovčeg. Pokraj uzglavlja im tiho dogorevaju sveće zabodene u prazne flaše.

Ulaziš dublje u salu, sve do njenog kraja. U uglu vidiš sedam ukočenih tela. Potpuno su pokriveni pokrovima, sve do temena; na trenutak im otkrivaju lice i to samo ako neko traži mladu devojkicu ili dete. Izgled im je isuviše surov.

U najgorem stanju je telo u krajnjem uglu. Kad si ga prvi put video, bilo je to telo sitne devojkice na pragu dvadesetih godina, ali sada, u stanju raspadanja, doseglo je veličinu odraslog muškarca. Svaki put kad skloniš platno da je vidi neko ko traži ćerku ili sestru, iznova te zaprepasti brzina kojom se njeno telo raspada. Od čela, preko levog oka, jagodice i vilice, pa preko kože leve dojke i boka vide se višestruke ubodne rane i

² Ri – stara mera za dužinu. (Prim. prev.)

posekotine bajoneta. Desna strana lobanje smrskana je silinom udarca, verovatno pendrekom, otkrivajući moždanu masu.

Najpre su istrulile one upadljive rane. Ubrzo su ih pratile modrice od udaraca nanetih na gornji deo tela. Nožni prsti, još uvek pažljivo nalakirani providnim lakom, spolja su ostali netaknuti, ali su s vremenom nabrekli i potamnili poprimajući oblik izobličenih komadića đumbira. Plisirana suknja sa sitnim tufnama, nekada dovoljno dugačka da prekrije njene cevanice, sada više ne može da sakrije ni otečena kolena.

Koračaš nazad prema izlazu. Iz kutije ispod stola uzimaš novu sveću, pa se vraćaš do osobe u uglu. Naginješ pamučni fitilj nove sveće ka titravom plamenu dogorele sveće kraj njene glave. Kad se plamen prenese, lagano duvaš i gasiš umiruću sveću. Vadiš je iz staklene boce, pažljivo da se ne opečeš, i postavljaš novu.

Saginješ se s još vrućim ostatkom sveće. Vonj truleži pritiska ti nozdrve, kao da će iz njih izbiti krv, ali ti netremice posmatraš plamen sveće. Prozirni rubovi plamena trepere i sagorevaju smrad. Narandžasta unutrašnjost plamena blago se njiše, kao da hipnotiše. U samom središtu vidiš plavičasto jezgro kako treperi oko fitilja oblikom koji podseća na malo srce ili seme jabuke.

Ispravljaš se, ne možeš više da podneseš smrad. Osvrćeš se oko sebe u polutami, svaki plamen drhtave sveće pokraj mrtvaca liči na nepomične zenice koje te posmatraju.

Kada telo umre, kuda ode duša? Iznenada se zapitaš. *Koliko dugo ostaje pokraj svog tela?*

Pažljivo proveravaš da li još neka sveća treba da se zameni, pa ideš prema izlazu.

Kad živi posmatraju mrtve, da li i duše, posmatrajući sopstvena lica, stoje pokraj svojih tela?

Pred vratima zastaješ i osvrćeš se. Duša nema nigde. Samo ućutkani leševi i nesnosan smrad truleži.

Isprva tela ovih ljudi nisu bila u hali Sangmugvan, već u hodniku Kancelarije za žalbe građana u zgradi Pokrajinske uprave. Devojka, nešto starija od tebe, u letnjoj školskoj uniformi sa širokom kragnom, zajedno s vršnjakinjom u običnoj odeći brisala je mokrim peškirom krvava lica i pokušavale su da silom isprave ukočene ruke i polože ih pored tela. Ti si samo izgubljeno posmatrao.

„Zašto si došao?“, devojka u školskoj uniformi podigla je glavu ka tebi, spustila masku i upitala te. Njene oči, blago ispučene, bile su okrugle i umiljate, a kosa upletena u dve pletenice bila je prošarana neukrotivim, kovrdžavim pramenovima. Natopljena znojem, kosa joj se lepila za čelo i slepoočnice.

„Tražim prijatelja“, odgovaraš i spuštaš ruku kojom si do tada prekrivao nos zbog vonja krvi.

„Trebalo je ovde da se nađete?“

„Ne, on je jedan od njih...“

„Proveri onda.“

Pažljivo i lagano pogledom si prelazio preko lica i tela dvadesetak ljudi položenih uz zid hodnika. Morao si dobro da osmotriš da bi bio siguran, ali ti težina prizora nije dozvoljavala da dugo zadržiš pogled, pa si neprestano treptao.

„Nije ovde?“, ispravila se i upitala druga devojka u svetlozelenoj košulji podvrnutih rukava. Mislio si da je vršnjakinja devojke u uniformi, ali kada je spustila masku, shvatio si da je u

ranim dvadesetim. Koža joj je bila žućkasta i bleđa, vrat tanak, pomalo krhkog izgleda. Ali joj je pogled bio oštar i odlučan. A glas jasan i razgovetan.

„Nije.“

„Jesi li proverio mrtvačnice bolnice Ćonde i Crvenog krsta?“

„Jesam.“

„A roditelji tvog prijatelja? Zašto ga ti tražiš?“

„Samo mu je otac živ i radi u Dedonu. On sa sestrom živi u našoj pomoćnoj kući.“

„Ni danas ne rade međugradski pozivi?“

„Ne rade. Pokušao sam nekoliko puta.“

„Šta je sa njegovom sestrom?“

„Njegova sestra se od nedelje nije vratila kući, pa smo nas dvojica išli da je tražimo. Ali juče, kada je vojska pucala ovde ispred zgrade, neko od komšija mi je rekao kako je video da je on pogođen.“

Devojka u školskoj uniformi se umešala, ne podižući pogled: „Možda je ranjen i primljen u bolnicu?“

Odmahnuo si glavom.

„Da jeste, nekako bi nas pozvao. Zna da smo zabrinuti.“

Devojka u svetlozelenoj košulji reče: „Onda svrati ovde sutra i u nekoliko narednih dana. Priča se da će ovamo dovesti sva tela. Previše je ranjenih i kažu da u bolnicama nema više mesta.“

Devojka u školskoj uniformi nežno je brisala lice mladića kome je bajonet prerezao vrat, ostavljajući mu krvavo, otvoreno grlo. Silovito mu je zatvorila ukočene, razrogačene oči, pa umočila krpu u vodu iz kofe i snažno je iscedila. Krvave kapljice vode razlile su se izvan kofe. Devojka u svetlozelenoj košulji uzela je kofu, ustala i rekla: „Da li možeš da nam pomogneš, samo danas,

ako imaš vremena? Nemamo dovoljno ljudi. Nije teško... treba samo da isečeš ono tamo platno i pokriješ one tamo ljude. A ako neko dođe da traži člana porodice, kao ti, samo skloni pokrov i pokaži im. Lica su im previše unakažena da bi bila prepoznatljiva, pa će morati po telu i odeći da ih identifikuju.“

Od tog dana i ti si deo grupe. Kao što si i pretpostavio, Un Suk je bila maturantkinja ženske srednje škole „Supija“. Son Đu, žena u svetlozelenoj košulji, bila je krojačica u butiku u Čungđangrou, ali je privremeno ostala bez posla kada se vlasnik, zajedno sa svojim sinom studentom, sklonio u Jongam kod rodbine. Čule su na uličnom razglasu da ljudi umiru zbog nedostatka krvi, i svaka od njih je otišla u Univerzitetsku bolnicu Čonam radi davanja krvi. Tamo su saznale da u Pokrajinskoj upravi, sada u rukama građana, nedostaje radna snaga, i pre nego što su stigle da promisle, bile su zadužene za mrtve.

U učionici gde su se mesta dodeljivala po visini, uvek si sedeo u prvom redu. U martu, kada si krenuo u osmi razred, glas ti je postao dublji i prilično si porastao, ali i dalje nisi izgledao kao neko tvojih godina. Kad je Đin Su došao iz kriznog štaba i prvi put te video, iznenađeno je pitao: „Ti si šesti razred? Teško je ovo za tebe. Idi kući.“

Izraženi dupli kapci i duge trepavice, oči su mu bile lepe, gotovo ženske. Pohađao je fakultet u Seulu, ali se zbog obustave nastave vratio u Kvangđu. „Ne, osmi. I ništa mi nije teško.“

Bila je to istina. Tvoj posao nije bio težak. Son Đu i Un Suk bi najpre šperploču ili stiropor obložile najlonom, a zatim na

njih položile beživotno telo. Obrisale bi im lica i vrat mokrim peškirom, finim češljem uredile raščupane kose, a zatim umotale u najlon da bi sprečile neprijatne mirise. Za to vreme ti si beležio njihov pol, procenjenu starost, odeću i obuću i dodeljivao im evidencione brojeve. Na komadu hartije ispisao si isti broj i zakačio ga zihernadlom na grudi tela, a zatim prekrrio belim platnom do vrata. Uz njihovu pomoć, tela bi pomerio do zida. Din Su, naizgled najzaposleniji od svih, dolazio bi kod tebe nekoliko puta dnevno, uvek užurbanim korakom. Prepisivao bi podatke iz tvoje evidencije i kačio na oglasnu tablu kod glavnog ulaza u Pokrajinsku upravu. Porodice koje su videle listu ili čule za nju dolazile bi, a ti bi im razmakao pokrov i tiho pokazao beživotna tela. Ako bi ih identifikovali, udaljio bi se i čekao da prođe bolno jecanje. Tela, tek toliko sređena da smrt ne ostavi suviše surov trag, ožalošćeni su potom pripremali za sahranu: pamučnom vatom zatvarali su nosnice i uši, a zatim ih oblačili u čistu odeću. Tvoj posao je bio da u registar zabeležiš one koji su, nakon jednostavne pogrebne pripreme i polaganja u sanduk, bili preneseni u halu Sangmugvan.

U celom procesu, jedna stvar ti je neshvatljiva – nakon polaganja tela u sanduk, na kratkoj neformalnoj komemoraciji, ožalošćeni pevaju državnu himnu. Neobično ti je bilo i što su preko sanduka razapinjali državnu zastavu, Teguki, i čvrsto je vezivali kanapom. Zašto bi neko pevao državnu himnu ljudima koje je ubila vojska? Zašto bi im sanduk obmotao zastavom Teguki? Kao da ih nije ubila ta ista država.

Pažljivo si upitao, a Un Suk je šire razrogačila oči i odgovorila: „Vojska je podigla pobunu da bi prigrabila vlast. I ti si to video, tukli su i boli ljude usred dana, a kao da to nije bilo dovoljno,

počeli su da pucaju. To im je bilo naređeno. Kako to možeš nazivati državom?“

Bio si zbunjen, kao da si dobio odgovor na sasvim drugo pitanje. Tog popodneva neobično mnogo tela je identifikovano, a duž hodnika su se istovremeno odvijale brojne ceremonije polaganja tela u sanduk. Državna himna, poput kanona, ponavljala se među jecajima, a ti si osluškivao disharmoniju koja se rađala sudaranjem melodija. Kao da je to trebalo da ti pomogne da shvatiš šta je zapravo država.

Sledećeg jutra, vas troje ste u dvorište iza Kancelarije za žalbe izneli nekoliko tela koja su najviše zaudarala. Nije više bilo prostora za nove nastradale koji neprestano pristižu. Užurban, kao i uvek, Ćin Su je došao iz kriznog štaba i, zatečen prizorom, upitao: „Šta ćete ako padne kiša?“

Zbunjeno je prešao pogledom preko hodnika zagušenog mrtvima gde se više nije moglo ni zakoračiti. Son Ću je skinula masku i rekla mu: „Nemamo drugo rešenje, isuviše je tesno. Večeras će stići još tela, šta ćemo onda? Kakva je situacija u Sangmugvanu? Zar nema tamo mesta?“

Za manje od sat vremena došla su četvorica muškaraca koje je Ćin Su poslao. Na ramenima su im visile puške, kao da su upravo završili stražu, a na glavama su nosili šlemove koje je interventna policija ostavila. Dok su oni u kamion utovarivali tela iz dvorišta i hodnika, ti i dve žene skupljali ste svoje stvari. Krenuli ste polako peške, prateći kamion koji je prvi krenuo prema hali Sangmugvan. Jutro je bilo sunčano. Prolazeći ispod

mlade krošnje ginka, nehajno si uhvatio jednu nisku granu koja ti je sezala do čela, pa je lagano pustio.

Un Suk je koračala ispred tebe i prva ušla u halu. Kada si ušao za njom, stajala je stežući pamučne rukavice isprljane mrljama osušene krvi i pogledom obuhvatala halu prepunu sanduka. Son Du, koja je išla iza vas, zakoračila je ispred tebe i maramom vezala do ramena dugu kosu.

„Tamo smo ih samo slali dalje... nisam imala pojma... ovako na gomili... baš ih je mnogo.“

Video si ožalošćene kako sede zbijeni, gotovo se dodirujući kolenima. Na sanducima nad kojima su bdeli bile su uramljene fotografije preminulih. Na uzglavlju jednog sanduka stajale su dve boce fante. U jednoj se nalazila vezica belog poljskog cveća, a u drugoj sveća.

Te večeri upitao si Ćin Sua da ti nabavi kutiju sveća. Mirno je klimnuo glavom i rekao: „U pravu si, ako ih zapalimo, nestaće miris.“

Bilo da su u pitanju pamučne tkanine, drveni sanduci, hartije ili zastave – šta god vam je trebalo – zapisivao je u svoju beležnicu i nabavljao u roku od jednog dana. Rekao je da svako jutro odlazi na pijacu Tein ili Jangdong da kupi potrebne stvari, a ako ih ne pronade, obilazio bi stolarske radnje, pogrebne zavode i prodavnice tkanina širom grada. Novac nije bio problem, ostalo je još dosta doniranog na skupovima, a ljudi, čim bi čuli odakle dolazi, davali bi mu stvari po nižoj ceni, ili čak besplatno. Ali je rekao da je u gradu nestašica sanduka, pa su užurbano nabavljali šperploče i stolari ih sada prave.

Tog jutra kada je Ćin Su ostavio pet kutija sa po pedeset sveća i šibice, obišao si svaki kutak glavne i sporedne zgrade

Pokrajinske uprave sakupljajući prazne flaše koje će poslužiti kao svećnjaci. Ispred stola na ulazu palio si jednu po jednu sveću i stavljao u staklenu bocu, a ožalošćene porodice su ih odnosile i stavljale ispred sanduka. Bilo ih je dovoljno, pa su osvetljavale i one sanduke nad kojima niko nije bdeo, kao i uzglavlja neidentifikovanih leševa.

Svakog jutra stizali su novi sanduci u halu, u kojoj je bio zajednički spomen-oltar. Bila su to tela osoba koja su podlegla povredama u bolnici. Ožalošćene porodice, s licima sjajnim od znoja ili možda suza, dovozile su kovčege na ručnim kolicima, a ti si ih pribijao jedan uz drugi, praveći mesta.

Uveče su dovozili poginule u okršajima s vojskom u predgrađima. Bili su to ljudi koji su na licu mesta poginuli od metka, ili su izdahnuli na putu do bolnice. Oblici tek preminulih bili su suviše jasni. Dok je pokušavala da vrati poluprovidna creva koja su neprestano ispadala iz stomaka, Un Suk je zastala, istrčala iz sale i povratila. Son Ću, sklona krvarenju iz nosa, povremeno bi zabacila glavu, pritisnula nos preko maske i gledala u tavanicu dvorane.

U poređenju s njima, tvoj posao i dalje nije bio težak. Kao u Službi za žalbe, zapisivao si datum i vreme u registar i beležio opis preminulih. Unapred si sekao pamučno platno na odgovarajuću veličinu, provlačio hartiju kroz zihernadlu i pripremao za upis brojeva. Neprestano si sužavao razmak između neidentifikovanih tela, približavao kovčege kako bi napravio mesta za nove. U noćima kada je mrtvih bilo previše,

nije bilo ni vremena ni prostora za slaganje, kovčege si samo prislanjao jedan uz drugi, ivice priljubljene, bez razmaka. Te noći, dok si pogledom prelazio preko preminulih koji su gusto ispunjavali dvoranu, učinilo ti se da su poput mase koja se ovde okupila po dogovoru. Masa koja ne viče, ne miče se, ne drži se za ruke, samo ispušta nepodnošljiv zadrž truleži. S registrom pod miškom brzo si koračao između njih.

Kiša će se stvarno sručiti.

Izlaziš iz dvorane, duboko udišeš i razmišljaš. Želiš čistiji vazduh, pa krećeš u dvorište iza zgrade, ali zastaješ na uglu, shvataš da ne bi trebalo da ideš predaleko. S mikrofona se čuje muški glas.

„Ne možemo samo tako vratiti oružje i predati se. Prvo neka vrata tela naših mrtvih. Neka puste stotine uhapšenih. A pre svega, cela zemlja mora da sazna istinu o ovome! Neka nam daju garanciju da će se naša čast vratiti. Tek tada možemo razgovarati o predaji oružja. Da li ste sa mnom?“

Odjednom ti se učini da su povici i aplauzi tiši. Sećaš se skupa održanog dan nakon povlačenja vojske. Ljudi su tada bili okupljeni čak i po krovu zgrade Pokrajinske uprave i tornja sa satom. Na ulicama, raspoređenim kao tabla za paduk, nije bilo automobila, a jedini slobodan prostor zauzimale su zgrade, dok se na desetine hiljada ljudi njihalo poput ogromnog talasa. Slagali su stotine hiljada spratova kule u izmaglici dok su pevali himnu. Pljeskali su kao da pale stotine hiljada vatrometa jedan za drugim. Juče ujutru si čuo razgovor između Đin Sua i Son

Du. Rekao je ozbiljnog lica da je čuo glasine kako će vojska, ako ponovo uđe, pobiti sve na ulicama, i da zbog straha broj okupljenih na protestima brzo opada. „Upravo zbog toga bi trebalo da nas je više, da ne mogu tek tako da se vrate... Ne sluti na dobro. Sve je više sanduka, a ljudi polako prestaju da izlaze iz kuća.“

„Nije li proliveno već previše krvi? Kako mogu samo da zataškaju tu krv? Duše stradalih nas posmatraju širom otvorenih očiju“, glas muškarca puca na kraju. Neprestano ponavljanje reči „krv“ stvaralo ti je osećaj težine u grudima, pa si ponovo otvorio usta i duboko udahnuo.

Duše nemaju telo, kako nas onda posmatraju širom otvorenih očiju?

Pomislio si na prošlu zimu i poslednje dane svoje bake. Lagana prehlada je prešla u upalu pluća, pa je provela u bolnici dve nedelje. U subotu po podne, nakon završenih testova, otišao si s majkom u posetu, ne sluteći ništa. Iznenada joj se stanje pogoršalo, pa ste ti i tvoja majka ostali sami uz nju u njenim poslednjim trenucima, dok su ujak i ujna žurili taksijem prema bolnici.

Još odmalena, svaki put kada bi posetio majčinu porodicu, baka, koja je otkako pamtiš hodala leđima pognutim u slovo ㄱ, mirno bi ti rekla: „Pođi za mnom“, a zatim bi zakoračila napred. Pratio si je u mračnu prostoriju koja je služila kao ostava. Znao si da će otvoriti ormar i izvaditi jukva³ i kangdong⁴, slatkiše koje je čuvala za obredne ceremonije. Uzeo bi jukva i osmehnuo se,

³ Tradicionalna korejska poslastica od prženog pirinčanog testa, prekrivena sirupom ili medom. (Prim. prev.)

⁴ Hrskava korejska poslastica napravljena od prženog pirinčanog testa ili semenki, obložena slatkim sirupom. (Prim. prev.)

a baka bi ti uzvratila osmeh svojim sitnim očima. Njen odlazak je bio blag i tih, kao što je bila i ona sama. Ležala je s maskom kiseonika, zatvorenih očiju, kada je nešto nalik ptici izletelo iz njenog lica. Gledajući kako u trenu njeno naborano lice postaje beživotno, stajao si zbunjen, nesiguran kuda je taj ptić odleteo.

Da li su i duše onih u hali Sangmugvan iznenada izletele iz tela poput ptica? Gde li su sada te prepadnute ptice? Nije ti se činilo da su odletele u raj ili pakao, u neka od onih egzotičnih mesta za koja si davno čuo u crkvenoj školi kada si s drugarima otišao da jedeš uskršnja jaja. Nije ti se činilo ni da tumaraju kroz maglu, raščupane i u belim odorama, kao u starim istorijskim filmovima osmišljenim da izazivaju jezu.

Kap kiše pada na tvoju kratko ošišanu kosu. Podižeš lice i osetiš kako se razbijaju o tvoje obraze i čelo. A onda, u trenutku se sručila.

Muškarac s mikrofonom povikao je u žurbi: „Molim vas, sedite. Komemoracija još nije završena. Ova kiša predstavlja suze duša koje su nas prerano napustile.“

Hladne kapi kiše uvlače ti se pod kragnu uniforme, natapaju ti potkošulju i slivaju ti se niz leđa. *Nisam znao da su suze duša ovako ledene.* Jeza te prolazi po rukama i duž kičme. Trčiš pod nastrešnicu, gde kiša ne doseže. Krošnje drveta ispred Pokrajinske uprave silovito odbacuju kapi kiše. Sklupčan na kraju stepenica razmišljaš o času biologije. Peti čas, sunce lenjo pada kroz prozor, učite o disanju biljaka. Sad ti se čini da je to sve deo nekog drugog sveta. Rekli su da drvo diše samo jednom dnevno. Kad sunce izađe, duboko, iz sve snage, udiše svetlost, a kad zalazi, lagano ispušta ugljen-dioksid. Na usta i nozdrve drveća, koje diše strpljivo i dugim dahom, sada se silovito obrušila kiša.

Da je onaj drugi svet nastavio da postoji, prošle nedelje bi polagao polugodišnje testove. A danas, u nedelju nakon testova, spavao bi dokasno, a zatim u dvorištu igrao badminton s Đong Deom. Koliko ti se protekla nedelja čini nestvarnom, i vreme onog drugog sveta, sada, deluje ti jednako nestvarno.

Prošle nedelje krenuo si sam da kupiš zbirku zadataka u knjižari ispred škole. Ulice su odjednom bile pune naoružanih vojnika. Osetivši nelagodu, skrenuo si niz put pored reke. U susret ti je dolazio par, rekao bi da su mladenci. Muškarac u odelu, s Biblijom i pesmaricom u rukama, i žena u tamnoplavoj haljini. S glavnog puta začuli su se oštri povici, a zatim su trojica vojnika, s puškama na ramenima i pendrecima u rukama, sišli niz padinu i opkolili par. Izgledalo je kao da su nekoga jurili, pa pogrešno skrenuli.

„Šta se dešava? Krenuli smo u crkvu...“

Pre nego što je muškarac u odelu stigao da završi rečenicu, video si šta je ljudska ruka. Video si šta ljudska šaka, ljudski struk i ljudske noge mogu da učine. „Nemojte, molim vas!“, zavapio je muškarac, dahćući. Ali vojnici nisu prestajali, pendreci su se spuštali iznova i iznova, sve dok trzaji u njegovim nogama nisu potpuno prestali. Žena je neprestano vrištala dok je nisu uhvatili za kosu, ali ne znaš šta joj se posle dogodilo. Vilica ti je drhtala dok si puzao uz padinu pored reke i izašao na ulicu, gde se pred tobom odvijao prizor još strašniji od ovog.

Trgneš se i podižeš glavu. Osetiš dodir nečije ruke na desnom ramenu. Bio je to dodir poput duha, slab, nalik prstima umotanim u hladne slojeve pamučne tkanine.